

Afgørelser – Reg. nr.: 02974.01

**Fredningen vedrører: Fjederholt Å Dambrug -
delafg. se 02974.00**

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

08-04-1963

Kendelser

Deklarationer

FREDNINGSNÆVNET >

IKKE FREDNING
INDHOLDSFORTEGNELSE

- kendelse af 8/4 1963 [Lævn - 12/62] -
tilladelse til oprettelse af damb-
brug.

Delafgørelse i fredningssag - jfr.

REG. nr. 02974.000

657 Herning

1114 I SØ

MATRIKELFORTEGNELSE

(ajour pr. 8/4 1963)

~~Fredningen~~ omfatter (helt eller delvis) følgende
matrikelnumre:

1^p, 1^ø, 1^{bi} Kideris Mølle, Rind

Gældende matrikulært kortbilag: jfr. REG 02974.000

Se også REG. NR.: 02974.000

U d s k r i f t

af

protokollen for fredningsnævnet for Ringkøbing amtsrådsreds.

År 1963 den 8. april blev i sagen:

R.A.F. 12/1962

Fredning af Fjederholt å (oprettelse af dambrug på ejendommen matr. nr. 1p m. fl. Rind sogn, Fjederholt å)

afsagt sålydende

k e n d e l s e :

Ved skrivelse af 22. januar 1962 begærede Danmarks Naturfredningsforening fredningssag rejst vedrørende Fjederholt å.

Åen udspringer ca. 6 km S.Ø. for Isenvad. Den løber mod N.V. syd om Isenvad og derfra overvejende i vestlig retning, indtil den løber ud i Rind å syd for Rind kirke. Dens samlede længde er (målt uden slyngninger) ca. 22 km. Fra det sted, hvor bækken fra Fonnesbæk løber ud i åen, og til åens udløb er den et hovedvandløb og underkastet bestemmelserne i regulativ af 10. oktober 1890. På denne strækning, der er ca. 16,5 km lang, har den et fald på ca. 15,34 m og en største bundbredde efter regulativet på 12 fod eller 3,8 m.

Som begrundelse for fredningen anføres i fornævnte skrivelse, at Fjederholt å er et af de efterhånden få uregulerede vandløb i Jylland, og at bevaringen af åens nuværende tilstand vil være af stor æstetisk værdi for almenheden. Endvidere er det påberåbt, at åen i naturvidenskabelig henseende er overordentlig værdifuld, idet den nedre del af åen, særlig strækningen fra hovedvej 18 til Rind å, huser en fauna,

hvis lige næppe findes noget andet sted i Danmark. Særlig adskillige insektgrupper (f. eks. døgnfluer, slørvinger, dovenfluer og vårfluer) er her repræsenteret ved en rigdom på arter og individer, og adskillige af arterne er store sjældenheder i den danske fauna. Som følge heraf har åen været benyttet af flere videnskabsmænd til specialstudier.

Til sikring af åen og dens fauna er der nedlagt påstand om følgende fredningsbestemmelser, opr. gældende for åen i hele dens længde:

"Ændringer af åens naturlige løb såsom al regulering og sænkning af vandstanden, skal ikke være tilladt.

Opstemning udover det, der praktiseres i henhold til gældende og hjemlede tilladelser, skal ikke være tilladt.

Bortledning eller oppumpning af vand fra åen må ikke finde sted uden de påtaleberettigedes samtykke.

Al forurening (herunder også med afløb fra brunkulslejer) af åens vand er forbudt. Dambrug må ikke anlægges ved åen, og det samme gælder dambrug, der forsynes med boringsvand og har afløb til åen eller dens tilløb."

Den direkte anledning til begæringen om fredningssags rejsning var, at der for Landvæsenskommissionen for Ringkjøbing amts II område af gårdejer Chr. Ravn, Glejbjerg, var indbragt en sag om tilladelse til oprettelse af et dambrug ved Rind å, syd for indmundingen af Fjederholt å, med vandtagning fra Fjederholt å ved et stemmeværk anbragt 530 m fra åens udløb i Rind å og med afløb til Rind å.

Naturfredningsrådet har i skrivelse af 20. august 1962 udtalt sig således:

"Fjederholt å er ikke alene en af de snart meget få uregulerede og næsten helt uberørte vandløb, vi har tilbage i Danmark, hvorved der alene af rent landskabelig-æstetiske grunde kan tillægges dens fred-

ning stor betydning, men åen er i naturvidenskabelig henseende ganske overordentlig interessant. Fjederholt å indeholder en sjælden rig fauna af sådanne dyrearter, der er knyttede til stærkt strømmende vand, og den er i henseende til artsrigdom næsten enestående. Det kan således nævnes at der af insektgruppen Slørvinger, som de fleste steder i Danmark kun er repræsenteret af en enkelt art, er i Fjederholt å fundet ikke mindre end 9 arter, af vårfluer er der konstateret ikke mindre end 18 arter, hvoriblandt 4 meget sjældne. Af vandtøger er fundet 12 arter, hvoriblandt den sjældne *Aphelocheirus*. Også andre sjældne insekter er konstateret i Fjederholt å, f. eks. den interessante flue *Atherix*, dovenfluen *Sialis nigripes*, døgnfluen *Caenis robusta*. Blandt andre sjældenheder kan nævnes fimreormen *Euplanaria gonocephala*. Fiskefaunaen er særdeles rig og omfatter alle 3 for de vestjydske åer særlige karakteristiske arter Stalling, Strømskalle og Ferskvandsulk.

På grund af den ovennævnte rige fauna har bevarelsen af Fjederholt å i ureguleret og uforurennet stand meget stor videnskabelig og undervisningsmæssig interesse og rådet kan, jfr. naturfredningslovens § 12, stk. 1, meget anbefale fredningssagens fremme."

I skrivelse af 15. september 1962 har Naturfredningsrådet derhos udtalt:

"Den i naturvidenskabelig henseende særlig interessante og værdifulde del af Fjederholt å er strækningen fra udløbet i Rind å til Slumstrup, og det er i første linie denne strækning, man ud fra naturvidenskabelige hensyn må ønske bevaret i dens nuværende tilstand. Det vil dog være nødvendigt at gennemføre fredningen noget længere op end til Slumstrup, f. eks. til Kølkær vandmølle. For den del, der ligger oven for Kølkær vandmølle, vil det i og for sig ikke være nødvendigt at gennemføre en egentlig fredning, blot man sikrer sig, at der ikke

tilføres åen spildevand, navnlig industrielt spildevand i større mængde.

Med hensyn til spørgsmålet om det planlagte dambrug, der er tænkt placeret tæt ved udløbet i Rind å, således at dambruget forsynes med vand fra Fjederholt å, medens afløbet fra dammene føres ud i Rind å, skal bemærkes, at den planlagte opstemning af åens nedre løb ganske vil ændre dens rheofile karakter og derfor være i strid med fredningens formål. Såfremt dambruget forsynes med vand fra Fjederholt å gennem oppumpning, således at opstemning undgås, vil der ikke være noget til hinder for anlæg af det pågældende dambrug."

Danmarks Naturfredningsforenings naturvidenskabelige udvalg har dernæst under 25. oktober 1962 afgivet sålydende udtalelse:

"Det naturvidenskabelige udvalg skal først tillade sig at fremføre den almindelige betragtning, at der formentlig ikke er nogen del af Danmarks natur, der i højere grad er blevet påvirket og ødelagt af kulturens vækst end de danske vandløb, søer og damme. Vandstandssænkninger, reguleringer og forurening har fremkaldt denne påvirkning. Hertil kommer i den sidste menneskealder anlæg af et stort antal dambrug netop på sådanne steder i vandløbene, hvor vandet har et betydeligt fald, og hvor fauna og flora derfor hidtil havde haft et slags tilflugtssted.

Om Fjederholt å må fremhæves, at det er et af de få uregulerede og ret uberørte vandløb, som vi har tilbage her i landet. Derfor er det af betydning at få dette vandløb fredet af æstetiske grunde, og hertil kommer at en sådan fredning har stor betydning i naturvidenskabelig og undervisningsmæssig henseende. Det bemærkes i denne forbindelse, at dette ikke er en teoretisk betragtning, men at Københavns universitets ferskvandsbiologiske laboratorium har en feltstation lig-

og undervisningsmæssig interesse og må betragtes som en rest af for-
dums herlighed i jydsk vandløb skal det naturvidenskabelige udvalg
stærkt anbefale bevarelsen af Fjederholt å i ureguleret og uforuren
tilstand."

Ved skrivelse af 31. oktober 1962 begrænsede Naturfredningsfore-
ningen sin påstand til kun at angå den del af Fjederholt å med tilløb,
der ligger nedenfor Kølkærgaard dambrug.

Den direkte anledning til nærværende sags rejsning var som anført
det af gårdejer Chr. Ravn for landvæsenskommissionen indbragte forslag
om oprettelse af et dambrug ved Rind å. Da det under kommissionens be-
handling af sagen viste sig, at der ikke kunne opnås et forlig om sa-
gen under hensyn til de fredningsmæssige interesser, udsatte landvæ-
senskommissionen ved kendelse af 1. november 1962 sagen, indtil fred-
ningsnævnets afgørelse måtte foreligge. Under hensyn til de betydelige
økonomiske interesser der er knyttet til dambrugssagen og til, at man
ikke fra rekvirentens side mente at kunne fremskaffe yderligere oplys-
ninger af betydning for spørgsmålet om, hvorvidt dambruget kunne til-
oprettet
lades/eller ej, bestemte nævnet sig til foreløbig at afgøre spørgsmå-
let om, hvorvidt dambruget kunne tillades oprettet, og afholdt heref-
ter den 28. januar 1963 møde med de interesserede.

I mødet deltog for Danmarks Naturfredningsforening mag. scient.
E. W. Kaiser, Horsens, for Naturfredningsrådet dr. phil. Anker Niel-
sen samt repræsentanter for Ringkjøbing Amt, Rind sogneråd og Forenin-
gen af Dambrugere. Endvidere var mødt fornævnte gårdejer Chr. Ravn
sammen med sin advokat, landsretssagfører Bødker, Esbjerg, landinspek-
tør Dahl Christensen, Varde, og statsbiolog magister Knud Larsen,
Charlottenlund, der for landvæsenskommissionen havde givet møde som
fiskerisagkyndig. Endvidere deltog i mødet gårdejer Mads Chr. Madsen,

lund, og gårdejer Jens Lauridsen, Rind, der begge har solgt jord til gårdejer Ravn, betinget af at tilladelse til dambrugets anlæg kunne opnås. Med de sidstnævnte gårdejere mødte landsretssagfører Nedergaard Larsen, Herning. Endvidere var der givet møde for Rind præsteembede som panthaver.

I tilslutning til det på mødet passerede er det fra amtsvandinspektoratet oplyst, at der, da regulativet for Fjederholt å blev oprettet i 1890, var 13 stemmeværker ved åen, og at der i dag kun er et stemmeværk i brug, stemmeværket ved Kølkær vandmølle. I 1928 gennemførtes en regulering af åløbet fra Fønnesbæk bæk til Kollund bæk, og i 1945 fra Isenvad til Fønnesbæk bæk. I 1955 blev der derhos foretaget hovedoprensning med gravemaskine fra Fønnesbæk bæk til Fjederholtgaard. I forbindelse med en regulering og sænkning af Rind å i 1942-44 blev der på de nederste 400 m foretaget en opspidsning og udretning, men på grund af det stærke fald, der derved fremkom, ligger bunden i åen på det sted, hvor det projekterede dambrug skal indtage vandet, nu ca. 40 cm dybere end i 1939, og ved opstemning til kote 39,50 vil vandspejlet komme til at ligge 0,05 m lavere end i 1939.

Magister Kaiser har udtalt, at de sidste undersøgelser vedrørende faunaen ved åen er udført i 1955, at strækningen fra hovedvej 18 til det sted, hvor dambruget vil anlægge opstemningsværket, er den mest værdifulde i naturvidenskabelig henseende, men at man ikke iøvrigt har nogen kortlægning af, hvor de forskellige arter trives i og ved åen.

Om dambruget er oplyst, at det tænkes anlagt syd for udløbet af Fjederholt ås udløb i Rind å på matr. nr. 2c og 3c Svendlund by, Rind sogn, samt på dele af matr. nr. 4b smst. og af matr. nr. 1p, 1h og 1b Kideris mølle, Rind sogn. Planen omfatter anlæg af 79 fiskedamme, og

Endvidere har Naturfredningsrådet udtalt sig derhen, at fredningssagen i og for sig ikke drejer sig om fredning af hensyn til enkelte sjældne arter, og at det også er sagen uvedkommende, om flere af arterne måtte være til stede andetsteds, men at sagen drejer sig om at søge bevaret det dyresamfund, som på grund af sin usædvanlige artsrigdom kun kan genfindes få steder i landet.

Naturfredningsforeningens naturvidenskabelige udvalg har i skrivelse af 8. februar 1963 ligeledes fremholdt, at fredningen ønskes, fordi åens dyresamfund ved sin kvalitative og kvantitative sammensætning er værd at bevare, og videre er anført, at et af hovedsynspunkterne i sagen er ønsket om at få bevaret et strømelsskende dyresamfund, en population der er uberørt af kulturpåvirkning. Det drejer sig altså ikke om en bevarelse af denne eller hin art, men om bevarelse af en række former, som tilsammen udgør en bestand af dyr, der på grund af vore vandløbs forurening, udretning, sænkning og anvendelse til dambrug er blevet stærkt indskrænket i vort land. I en fornævnte skrivelse medfulgt liste er opregnet 116 dyrearter. Man gør herved opmærksom på, at listen indeholder mange dyr, som også kan forefindes andre steder end i Fjederholt å, men at det afgørende er, at man her tilsammen har et så righoldigt samfund af arter, hvoraf en stor del er karakteristiske for stærkt rindende vand og er sjældne i andre vandløb som følge af kulturpåvirkning.

Vedrørende fredningens undervisningsmæssige betydning har udvalget fremholdt, at Københavns universitets ferskvandsbiologiske laboratorium har måttet oprette en feltstation ved Funder å ved Silkeborg, fordi de sjællandske vandløb og søer er for kulturpåvirkede, og at anlæg af en række dambrug ved Funder å nu forhindrer, at nævnte å kan bruges som undervisningsobjekt. På tilsvarende måde er en lang række

jyske vandløb på grund af anlæg af dambrug ikke mere i naturtilstand og derfor uden eller med stærkt forringet undervisningsmæssig interesse.

Fra dambrugets side har man ved statsbiolog Knud Larsen henholdt sig til, at mange af de dyr også som sjældne angivet, der er fundet ved Fjederholt å efter den foreliggende litteratur er fundet mange andre steder og også på strømfattige steder.

Fra dambrugets side er det i det hele bestridt, at den ansøgte opstemning, der kun menes at få mærkbar virkning på ca. halvdelen af strækningen mellem stemmeværket og hovedvejen, kan have nogen afgørende betydning for åens fauna. Vedrørende spørgsmålet om eventuelt at indtage vandet ved oppumpning har man fra dambrugets side henholdt sig til, at en sådan fremgangsmåde såvel anlægs- som driftsmæssigt vil være for dyr og herved særligt fremholdt, at selv en ganske kortvarig standsning af vandtilførslen kan være katastrofal for dambruget.

Gårdejer Mads Chr. Madsen har for det tilfælde, at tilladelsen til oprettelse af dambruget nægtes, påstået sig tilkendt en erstatning på 30.000 kr. under påberåbelse af, at han ved salg af sin ejendom til dambrug vil kunne opnå en hertil svarende merpris.

Gårdejer Jens Lauridsen har under samme forudsætninger som gårdejer Madsen påstået sig tilkendt en erstatning på 22.000 kr. under påberåbelse af, at han ved salg af jord til dambruget kunne opnå en konstant merpris for den pågældende jord på 8.000 kr., hvorhos dambruget for afvanding af ca. 3 - 4 ha af hans jord iøvrigt har påtaget sig at anlægge en hovedvandleddning til stemmeværkets bagkant, hvilken ledning i sig selv vil koste 6 - 7000 kr., men iøvrigt betyder en sådan forbedring af hans ejendom, at han må ansætte sin interesse ved ledningens etablering til 14.000 kr.

Som sagen i det hele foreligger oplyst, findes det vel at måtte lægges til grund, at der ved Fjederholt å findes en fauna med en usædvanlig artsrigdom, men da der ikke findes tilstrækkeligt holdepunkt for at antage, at den ansøgte opstemning for indtagning af vand til dambruget kan få en sådan indflydelse på åens dyresamfund, at tilladelse til oprettelse af dambruget af den grund bør nægtes, tillader nævnet dambruget oprettet med et flodemål på ikke over 39,50 på det sted, hvor stemmeværket er foreslået anbragt, men iøvrigt på betingelse af, at stemmeværket og vandindtaget flyttes mod vest, således at åslyngningen omkring matr. nr. 1g Rind Præstegaard bevares.

T h i b e s t e m m e s :

Der meddeles tilladelse til, at der syd for Fjederholt ås udløb i Rind å oprettes et dambrug med vandindtagning fra Fjederholt å ved et stemmeværk og vandindtag anbragt som ovenfor anført og et flodemål på ikke over 39,50 på forømtalte sted.

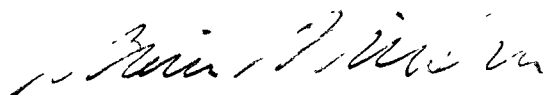
Møller Nielsen

N. Erik Toft

Aage Krogh

Udskriftens rigtighed bekræftes.

FREDNINGSNÆVNET FOR RINGKØBING AMTSRÅDSKREDS.

Møller Nielsen